

Belgischgezinde Limburgers in de jaren 1918-1919: landverraders!

Eddy de Beaumont

Al tijdens de Eerste Wereldoorlog ontwikkelde enkele Belgische politici plannen om na de oorlog delen van Nederland te annexeren; waaronder Limburg (afb. 1). Na de wapenstilstand van 11 november 1918 liepen de gemoe- deren tussen België en Nederland op, vooral gevoed door de media aan weerszijden van de grens. België verweet Nederland asiel te bieden aan de gevluchte Duitse keizer Willem II en vrije doorgang te hebben verleend aan Duitse militairen op weg naar huis. Nederlanders vonden de Belgen ondankbaar voor alles wat tijdens de oorlog voor hen was gedaan, zoals de opvang van vluchtelingen.

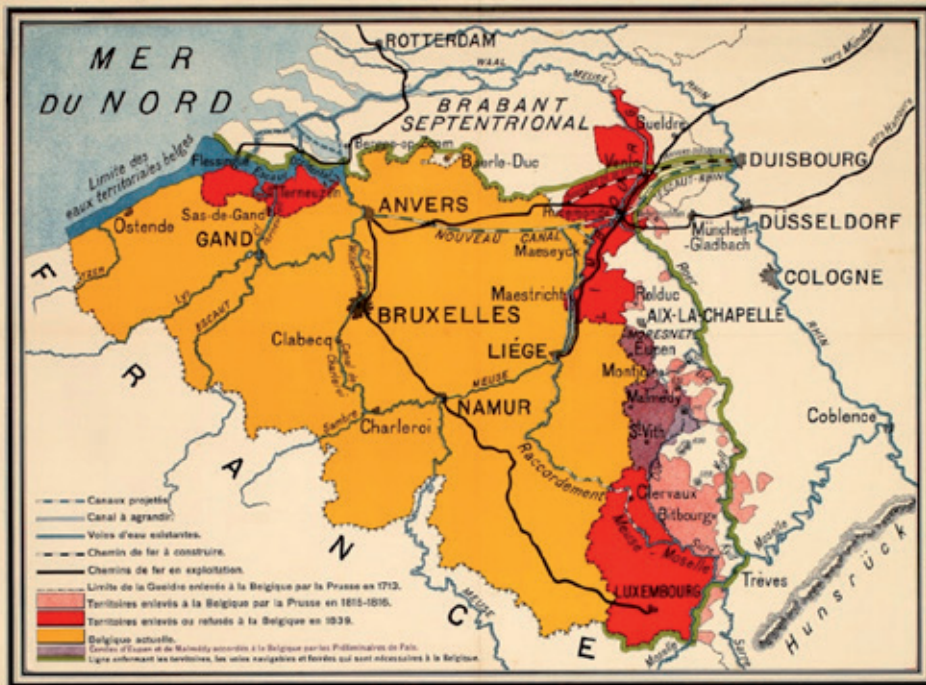
Volgens de Belgische historica Maria De Waele werd de pro-Belgische campagne vanuit de coulissen door invloedrijke Maastrichtse industriëlen gesteund.¹ Het veldwerk - het promoten van een referendum in Limburg waarbij de bevolking de vraag kreeg voorgelegd voor of tegen aansluiting bij België te zijn - lieten zij volgens haar over aan 'tweederangsfiguren'. De tweederangsfiguren die De Waele expliciet noemt zijn: de Maastrichtse bierbrouwer Joseph Eberhard (1877-1947), collega bierbrouwer Nicolaas Gilissen (1872-1934) uit Sint Pieter, de voorzitter van de Maastrichtse Kamer van Koophandel en Fabrieken Jules Schaepkens van Riepmst (1875-1946), de redacteur van het

blad *De Kronijk* Ferdinand Hustinx (1881-1935) en het lid van de Tweede Kamer Henri van Groenendael (1874-1944). Zij zouden, al of niet samen of met anderen, in Parijs onder andere bij Amerikaanse en Franse topfunctionarissen voor een referendum hebben gepleit.² Volgens Geert Verbeet zouden bovendien meerdere Limburgers met dit doel de Franse legatie (gezantschap) in Brussel op 20 juni 1919 hebben bezocht.³

In de archieven van het ministerie van Justitie is verder opgetekend dat 'Inlichtingendienst Maastricht' in juli 1919 aan de procureur-generaal bij het Gerechtshof te 's-Hertogenbosch en de Centrale Inlichtingendienst te 's-Gravenhage rapporteerde dat Gilissen en Van Groenendael in Brussel en Parijs gesprekken zouden hebben gevoerd over de annexatie van Limburg. Ook een rijksveldwachter-rechercheur suggereerde dat Eberhard en Gilissen samen met de Maastrichtse wijnhandelaar Hyacinthe de Beaumont (1873-1928) in Brussel vooraanstaande annexionisten zouden hebben ontmoet.⁴ De laatstgenoemde is de overgrootvader van de auteur, wat mede een reden was om mij in deze kwestie te verdiepen.

In de media en op straat werden Limburgers die verdacht werden de Belgische doelen te steunen, annexionisten en zelfs landverraders

-
- 1 M. De Waele, 'De Belgische annexionistische Campagne in Nederlands Limburg (1914-1920)', in: *Acta colloquium over de Geschiedenis van de Belgische-Nederlandse Betrekkingen tussen 1815 en 1945*, Gent 1982, 353-395; Maria De Waele, *Naar een groter België!*, proefschrift Universiteit van Gent, 1989; Maria De Waele, 'Pierre Nothomb, het Comité de Politique Nationale en de Belgische annexionistische campagne tijdens en na de Eerste Wereldoorlog', in: *SHCL Jaarboek 2015*, 116-147.
  - 2 Eberhard en Gilissen bij de Franse diplomaat André Tardieu en de Belgische minister van Buitenlandse Zaken Paul Hymans. Jules Schaepkens van Riepmst bij Tardieu, de Franse diplomaat Jules Laroche en kolonel Edward M. House, topadviseur van de Amerikaanse president Woodrow Wilson. De drukker Clement Goffin en Hustinx bij Hymans en Tardieu. De Waele, 'De Belgische annexionistische Campagne', 378. In haar proefschrift stelt De Waele evenwel dat Schaepkens van Riepmst sprak met Tardieu, Albert Legrand (kabinetschef van de Franse minister van Buitenlandse Zaken Stephen Pichon) en Hymans. De brouwers Eberhard, Gilissen en Meijers met Tardieu, Laroche en House. Goffin en Hustinx met Tardieu en Hymans. Ook de bankier [?] André Schoenmaeckers [een rentenier uit Amby] zou klaargestaan hebben naar Parijs af te reizen. De Waele, *Naar een groter België!*, 1261. In een andere publicatie stelt De Waele dan weer dat verschillende Limburgse delegaties, onder wie Schaepkens van Riepmst, Schoenmaeckers en Van Groenendael in Parijs de noodzaak van een volksraadpleging aan 'de geallieerden' uiteengezet hebben. Zie: De Waele, 'Pierre Nothomb', 142.
  - 3 Dat zouden Gilissen, Schaepkens van Riepmst, Van Groenendael en L. Huydts van de drukkerij Goffin zijn geweest. G.J.B. Verbeet, *1914-1918 moeilijke jaren voor de beide Limburgen*, Maastricht 2014, 120-121.
  - 4 Inlichtingendienst Maastricht aan PG en CID, 24 juli 1919. Cappel aan PG, 27 juli 1919. Nationaal Archief Den Haag (NA), Ministerie van Justitie, Verbaalarchief, 1915-1955, Kabinetsarchief, 1915-1940 (MvJ), inv. nr. 16442.

BELGES !

REGARDEZ CETTE CARTE ET RÉFLÉCHISSEZ!

BELGES! Voyez la Belgique mutilée.

I. - En 1815, le traité de Vienne, conclu en dehors d'elle, lui enleva, pour les donner à la Prusse, Malmédy et 10 autres cantons wallons, flamands et luxembourgeois.

Les traités de 1831 et 1839, qui lui furent imposés, lui arrachèrent dans l'intérêt de l'Allemagne: la moitié du Luxembourg, la moitié du Limbourg,

lui refusèrent la restitution de la Flandre-Zélandaise, prise naguère par la Hollande DANS L'UNIQUE BUT DE POUVOIR FERMER L'ESCAUT,

et remplacèrent ces trois portes de notre Maison par un "CHIFFON DE PAPIER", la neutralité, qui ne nous a pas protégés.

BELGES! L'occasion est unique, il nous faut refaire la Belgique.

II. - La Belgique ne peut prospérer,

La Belgique ne peut être en sécurité,

1) que si elle est maîtresse de l'embarcadere de l'Escaut, en temps de paix et en temps de guerre;

2) que si Anvers peut communiquer librement avec le Rhin;

3) que si elle peut disposer librement de la Meuse limbourgeoise et se défendre sur la Meuse limbourgeoise;

4) que si le Grand-Duché de Luxembourg n'est plus une porte d'invasion grande ouverte pour l'ennemi;

5) que si la Prusse ne s'avance plus sur des territoires occupés par nous, au-delà de Liège par-dessus notre ancienne frontière de l'Est.

Belges! Voulez-vous, oui ou non, que puisse recommencer l'agression de 1914?

III. - Sur la carte ci-dessus la ligne verte enferme les territoires, fleuves, canaux, chemins de fer qui doivent revenir à la Belgique ou faire partie de son système économique et militaire, pour que ces cinq conditions indispensables soient réalisées.

BELGES !

IV. - Voilà les revendications que le COMITÉ DE POLITIQUE NATIONALE vous invite à poursuivre avec lui en adhérant à son programme et en vous associant avec énergie à la campagne qu'il ouvre à travers tout le pays. Envoyez-lui immédiatement votre adhésion.

La Conférence de la Paix qui siège à Paris doit savoir que TOUS LES BELGES réclament des GARANTIES EFFICACES hors desquelles il ne peut être question de la justice que la Belgique a méritée par son sang, sa ruine et son martyre!

LE COMITÉ DE POLITIQUE NATIONALE

Rue Zimmer, 4, à Bruxelles

IMPRIMERIE J.-E. GOOSSENS, S.A. BRUXELLES

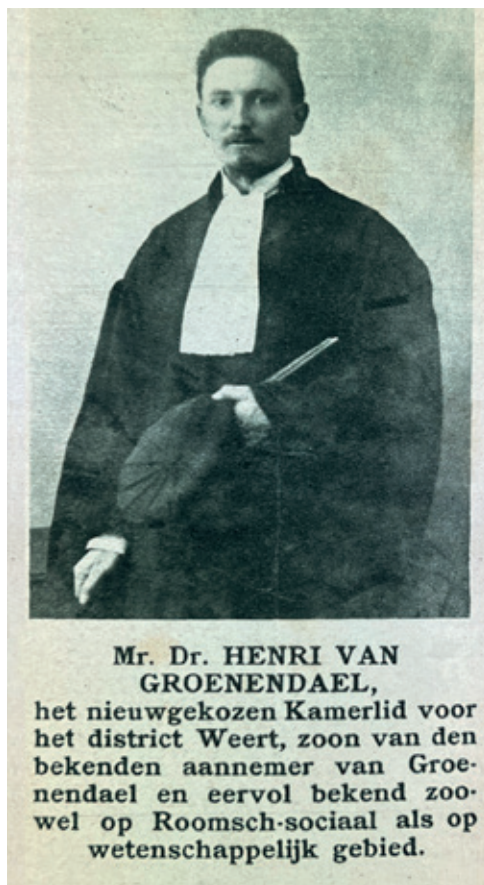
Afb. 1 Kaart van het door de Belgische nationalistiche beweging Comité de Politique Nationale gewenste Groot België.

genoemd. In een ingezonden stuk in het dagblad de *Limburger Koerier* van 11 september 1919 werden de meest in het oog springende annexionisten in één adem genoemd: de heren Van Groenendael, Hustinx, Gilissen en De Beaumont. Z, de anonieme inzender van het stuk, hoopte dat hun houding in herinnering zou blijven zodat ook hun verdere daden aan het publieke oordeel onderworpen zou worden.⁵

Het ontbreekt dus niet aan aanwijzingen en geruchten. Maar hoe omvangrijk en serieus waren deze activiteiten van de genoemde Limburgers nu precies? In dit artikel onderzoek ik de beschikbare bronnen aan de hand van de volgende twee vragen: Zouden Amerikaanse en Franse topfunctionarissen daadwerkelijk diverse Limburgers hebben ontvangen om te praten over een referendum in Limburg? En wat hadden Van Groenendael, Hustinx, Gilissen en De Beaumont precies gedaan dat de vermelde Z hen zo fel bekritiseerde? Hieronder presenteer ik vier ogenschijnlijk op zichzelf staande biografische verhalen die bijdragen aan het beeld van een periode waarin het aan de Nederlandse regering was om bij de Vredesconferentie in Parijs Belgische eisen te pareren, met het doel om tevens een antwoord te geven op de twee hierboven gestelde vragen.

Henri van Groenendael: avant-tout Limburger!

Henri van Groenendael werd in 1874 als zoon van een aannemer geboren in Nunhem, een dorp in Midden-Limburg.⁶ Na zijn afstuderen als meester in de rechten aan de Rijksuniversiteit Utrecht in 1899 begon hij zijn carrière als advocaat. Later werd hij commies bij de provinciale griffie van Limburg en huwde hij in 1904 de Waalse Albine Marsigny. Na zijn promotie tot

Afb. 2 Henri van Groenendael. *De Katholieke Illustratie*, 13 mei 1916.

doctor in de staatswetenschappen in 1906 werd hij in 1908 griffier van de Provinciale Staten van Overijssel en in 1916 lid van de Tweede Kamer voor de Rooms-Katholieke Kiezersbond in het district Weert (afb. 2). Toen hij in augustus 1917 zijn functie als griffier neerlegde, werd hij door de commissaris van de Koningin in Overijssel geprezen vanwege de prettige samenwerking en zijn sociale betrokkenheid. De

5 *Limburger Koerier* (LK), 11 sept. 1919, blad 2, p.2, k.3.

6 Over v. Groenendael zie: Anne-Marie Delaune, Alexander van Groenendael, *Un mariage Limbourgeois et Wallon au début du XXe siècle: Henri van Groenendael 1874-1944 Limbourgeois, Albine Marsigny 1883-1966 Wallone*, [Limoges] 2019.

Afb. 3 Leopold van Oppen. Circa 1900. Historisch Centrum Limburg, fotocollectie GAM, inv. nr. 1972o.

Afb. 4 Jean Beckers. *De Katholieke Illustratie*, 3 juli 1909.

reden voor zijn vertrek was zijn aanstelling als directeur van de bruinkoolmaatschappij N.V. Bergerode en zijn verhuizing naar Sittard.⁷

Van Groenendaels betrokkenheid bij de bruinkoolwinning ging al terug tot 1907 toen hij, destijds woonachtig in Sint Pieter bij Maastricht, samen met onder andere Leopold van Oppen (1871-1941) (gemeentesecretaris en later burgemeester van Maastricht) en Jean Beckers (1860-1923), (lid van de Tweede Kamer)

de NV Limburg oprichtte; een maatschappij tot het opsporen en in exploitatie brengen van delfstoffen (afb. 3 en 4).⁸ Van Oppen was een groot voorstander van exploitatie van delfstoffen. In december 1905 had hij al, samen met anderen, een concessie aangevraagd voor het ontginnen van bruinkolen en hij publiceerde er ook over.⁹ Beckers was een herenboer uit Jabeek. Zijn verkiezing in 1903 tot lid van Tweede Kamer voor het kiesdistrict Sittard ging gepaard met ge-

7 *Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant*, 1 sept. 1917, p.2, k.1.

8 Akte notaris J.W. Dolmans, 28 dec. 1907 nr. 283, HCL te Heerlen, notariële archieven, Heerlen, archief 116, inv. nr. 614. Van Oppen werd bij Koninklijk Besluit van 14 sept. 1910 nr. 13 benoemd tot burgemeester van Maastricht, *Nederlandsche Staatscourant*, 17 sept. 1910, p.1, k.1.

9 *Verzameling van verslagen en rapporten behorende bij de Nederlandsche Staatscourant*, 1 jan. 1906, 47. LK, 9 jan. 1906, blad 2, p.2k3. *Wetten, besluiten, enz. betreffende het mijnwezen. Verzameld door mr. L.B.J. van Oppen, secretaris der gemeente Maastricht, Maastricht 1906.*

Afb. 5 Kaart der concessie tot ontginning van bruinkolen 'Bergerode'.
Bijvoegsel tot de Nederlandsche Staatscourant van maandag 12 maart 1917, nr. 60.

ruchten over omkoping met bier. Onderzoek door de marechaussee wees evenwel uit dat Beckers het slachtoffer was van een laster-campagne opgezet door hen die hem zijn succes misgunden.¹⁰

De NV Limburg was niet succesvol. Daarop richtte Van Groenendael in 1911, opnieuw samen met onder andere Beckers maar nu zonder Van Oppen, een nieuwe vennootschap op; de N.V. Bergerode. Doel was het ontginnen en verwerken van mineralen en al wat daaraan bevorderlijk kon zijn. In 1917 kreeg Bergerode concessie tot de ontginning van bruinkool in de gemeenten Brunssum, Schinveld en Heerlen (afb. 5). Een kapitaalinjectie kreeg de firma van Johannes van der Lande (1866-1943), een grootondernemer uit Deventer en voormalig lid van de Eerste Kamer (afb. 6). Van der Lande werd ook president-commissaris. Zijn zoon Antonius van der Lande (1890-1981) werd naast Van Groenendael aangesteld als mededirecteur. Hoewel zij deel uitmaakten van een consortium aan wie in januari 1918 onder de benaming 'Herman' concessie was verleend voor de ontginning van bruinkolen in de gemeenten Eygelshoven en Ubach-over-Worms, waren Van Oppen en ene Johan Bunschoten (1876-1949) ook commissarissen bij Bergerode.¹¹

In maart 1918 kwam Van Groenendael landelijk in opspraak omdat hij zitting had in een kamercommissie die de Tweede Kamer moest adviseren over een wetsontwerp betreffende de tijdelijke ontginning van bruinkolen zonder concessie.¹² Deze moest zich ook buigen over

Afb. 6 Johannes van der Lande. *De Katholieke Illustratie*, 10 mei 1914.

een adres van Bergerode waarin ernstig gewaar-schuwd werd tegen het aannemen van het wetsontwerp. Volgens Van Groenendael was van belangenverstrengeling echter geen sprake omdat hij voor de commissie was gevraagd en de brieven van Bergerode slechts dienden om adressen van de concurrerende Rotterdamse firma N.V. Louisegroeve aan de Tweede Kamer te bestrijden. Toen het tot een vergelijk tussen beide firma's kwam, trok Bergerode haar bezwaar tegen de wet in.¹³

10 *De Avondpost*, 18 sept. 1903, p2k4. Zie ook: Jos Goltstein, 'Het ontstaan van het Limburgs chauvinisme in Sittard', in: *SHCL Jaarboek* 1986, 1-77.

11 Akte notaris J.W. Dolmans, 21 jan. 1911 nr. 30, HCL te Heerlen, notariële archieven Heerlen, archief 116, inv. nr. 621. KB, 23 feb. 1917 nr. 24, *Nederlandsche Staatscourant* 12 maart 1917. KB, 12 jan. 1918 nr. 41, *Eerste bijvoegsel tot de Nederlandsche Staatscourant van Vrijdag 25 Januari 1918*, nr. 21. Zie ook: v. Groenendael aan v.d. Lande, 22 sept. 1917. HCL, Archief NV Bergerode, Maatschappij tot Exploitatie van Mineralen te Brunssum, 1911-1967, inv. nr. 15 en F.H.G. Engelen, 'Strijd om bruinkoolconcessies in het Land van Zwentibold', in: *Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold*, Sittard 1986, 144-156. Het HCL vermeldt abusievelijk inv. nr. 3 als zijnde stukken betreffende v. Groenendael. Waar verder de naam Van der Lande valt, wordt senior bedoeld.

12 O.a. *De Telegraaf*, 16 maart 1918, ochtendblad, blad 2, p.5, k.3.

13 Rapporteurs, 13 feb. 1918, Kamerstuk Tweede Kamer 1917-1918 kamerstuknummer 300 onder nummer 4. Handelingen Tweede Kamer (HTK) 1917-1918, 19 maart 1918, 2057. *De Maasbode*, 30 maart 1918, ochtendblad p.2, k.3. *De Zuid-Limburger*, 28 maart 1818, p6k3.

De RK Kiezersbond voor Limburg mocht dan aan de affaire geen verdere gevolgen willen verbinden, binnen Bergerode smeulde deze aangelegenheid na.¹⁴ Buiten dat Van der Lande vond dat Van Groenendael een treurige rol had gespeeld in de kwestie Louisegroeve, was hij in het algemeen ontevreden over diens functioneren. Volgens Van der Lande kon je niets aan Van Groenendael overlaten en liet hij alles uit zijn handen vallen. Het was, volgens Van der Lande, jammer dat iemand met zijn capaciteiten deze onbenut liet. Als Van Groenendael zijn houding niet zou veranderen, wilde Van der Lande hem niet langer de hand boven het hoofd houden.¹⁵

Van der Lande maakte zich terecht zorgen, want Bergerode was een groot bedrijf en de belangen waren dus navenant. Wellicht speelde deze omvang een rol toen Van Groenendael in augustus 1918 werd gekozen tot eerste voorzitter van de kort daarvoor opgerichte Limburgse Rooms-Katholieke Werkgeversvereniging. De bruinkoolindustrie was arbeidsintensief. In december 1918 bood deze tak van nijverheid werk aan ruim drieduizend mensen waarvan ongeveer de helft bij Bergerode werkzaam was.¹⁶

Toen Van Groenendael op 29 november 1918 tegen Van der Lande zei dat het voor Bergerode voordelig zou zijn indien Limburg Belgisch werd, vooral omdat dan geen oorlogswinstbelasting meer betaald hoefde te worden, en dat elke actie voor afscheiding van Limburg flink bevorderd moest worden, leidde dat opnieuw tot een conflict. Van der Lande vond dat Van Groenendael als Nederlander en directeur van Bergerode verplicht was acties in de richting van afscheiding van Limburg de kop in te drukken. De volgende dag herhaalde Van

Groenendael zijn woorden in het bijzijn van Van der Lande jr. en Van Oppen. Op een vraag van Van Oppen hoe hij het durfde om separatistische acties te willen bevorderen en of dat niet in strijd was met zijn eed als kamerlid, antwoordde Van Groenendael: 'Pardon, ik ben *avant-tout* Limburger'. Gezien de ernst van de zaak voelde Van Oppen zich als burgemeester verplicht de minister van Binnenlandse Zaken Charles Ruijs de Beerenbrouck (1873-1936) hiervan in kennis te stellen.¹⁷ Van der Lande bevestigde aan Ruijs de Beerenbrouck geen bezwaar te hebben indien zijn naam en die van zijn zoon in de affaire zouden worden genoemd en gaf hem de raad bij Van Groenendael huiszoeking te laten doen.¹⁸

In de nacht van 9 op 10 december werd in de woning van Van Groenendael in Sittard daadwerkelijk huiszoeking gedaan door de marechaussee. Volgens Ruijs de Beerenbrouck was dat omdat het militair gezag meteen zekerheid wilde hebben of hij zich schuldig had gemaakt aan strafbare feiten die de strekking hadden een deel van het grondgebied van het Rijk onder vreemde heerschappij te brengen. Bewijs voor een strafbaar feit werd niet gevonden. Wel waren enige papieren in beslag genomen en werd het onderzoek voortgezet.¹⁹

Van Groenendael verweerde zich in de Tweede Kamer ook tegen aantijgingen in de pers dat hij naar Luik en Brussel zou zijn geweest om aan de Belgische koning een adres te overhandigen waarin gevraagd werd om inlijving van Limburg bij België. Er bestond voor hem en voor nagenoeg alle Limburgers geen enkele reden zich tegen Holland te keren en afscheiding te vragen.²⁰ In het blad *Het*

14 *De Zuid-Limburger*, 16 mei 1918, p.2k.

15 V.d. Lande aan v. Oppen, 31 juli 1918, HCL, archief Bergerode, inv. nr. 15.

16 *Algemeen Handelsblad*, 12 jan. 1919, ochtendblad, blad 2, p.6, k.5. G.C.P. Linssen, 'De oprichting van de Limburgse werkgeversvereniging', in: *SHCL Jaarboek 1973*, 73.

17 Persberichten v.d. Lande en v. Oppen, *LK*, 14 jan. 1919, p.2, k.1.

18 Telegram v. Oppen aan v.d. Lande, 4 dec. 1918 en v.d. Lande aan minister, 6 dec. 1918, HCL, archief Bergerode, inv. nr. 15.

19 HTK 1918-1919, 12 dec. 1918, 705.

20 HTK 1918-1919, 11 dec. 1918, 685.

Afb. 7 Jac. P. van Term bij zijn 25-jarig jubileum als katholiek journalist. *De Katholieke Illustratie*, 18 sept. 1909.

Zuiden verklaarde Van Groenendael dat het gesprek met Van Oppen en met vader en zoon Van der Lande geheel de sfeer van badinage (luchtigheid) had. Gekscherend had hij gezegd dat indien Limburg door België werd geannexeerd, hij het dan wel zo aardig vond als afgevaardigde naar Brussel of Parijs te gaan. Van Oppen liet daarop de *Limburger Koerier* echter weten geen moment te hebben gedacht dat Van Groenendael grapjes maakte. De hoofdredacteur van de *Limburger Koerier*, Jac. van Term

(1869-1948), herinnerde zich dat Van Groenendael reeds enige jaren vóór de oorlog in een twistgesprek met hem had betoogd dat het om economische en etnologische gronden voor Limburg, althans voor Zuid-Limburg, wenselijk was dat het bij België werd gevoegd (afb. 7).²¹ Een maand later verklaarde de *Limburger Koerier* het twistgesprek niet eerder gemeld te hebben en de kandidatuur van Van Groenendael bij de verkiezingen op grond van zijn toen reeds bekend zijnde anti-nationale gezindheid niet bestreden had omdat openbaring destijds vermoedelijk zou zijn toegeschreven aan onedele, persoonlijke drijfveren en het argument door de kiezers toch niet zou zijn aanvaard 'omdat de geest der bevolking zo loom en traag was'.²²

Op 8 januari 1919 informeerde de officier van justitie in Maastricht Van Groenendael dat het voorlopig onderzoek in zijn zaak geen aanwijzing had opgeleverd dat er een strafbaar feit was gepleegd en dat het onderzoek daarmee beëindigd was.²³ Voor Van Groenendael was daarmee echter slechts één probleem de wereld uit, want binnen Bergerode liepen de gemoederen op.

De raad van commissarissen van Bergerode bestond uit zes personen. Naast vader en zoon Van der Lande, Beckers, Van Oppen en Bunschoten maakte ook de broer van Henri, Jacques van Groenendael (1864-1932), daar deel van uit. Tijdens een commissarisvergadering op 28 december 1918 waren aanwezig Van der Lande, Van Oppen en Jacques van Groenendael. Zij stelden vast dat de directeur, Henri van Groenendael, ondanks nadere afspraken zijn taken nog steeds niet naar behoren vervulde en dat de raad van commissarissen statutair de bevoegdheid had om hem hiervoor als directeur te schorsen. Zo ver was het evenwel nog

21 LK, 11 dec. 1918, blad 1, k.1.

22 LK, 10 jan. 1919, blad 1, k.1.

23 PG aan minister, 8 jan. 1919 nr. 215. NA, MVJ, inv. nr. 16428.

niet.²⁴ Echter toen Van Groenendael alsmear in gebreke bleef, werd op 4 januari 1919 door vader en zoon Van der Lande en Van Oppen opnieuw een commissarisvergadering belegd. Zij concludeerden dat Van Groenendael in ernstige mate bekwaamheid en geschiktheid miste voor het werk en hardnekkig weigerde te voldoen aan redelijke bevelen of opdrachten die hem door of namens de vennootschap-werkgeefster of haar commissarissen waren verstrekt. Nu werd hij wel als directeur geschorst.²⁵

Dat konden zij doen. Want hoewel Bergerode zes commissarissen telde, was statutair een quotum van drie voldoende om rechtsgeldige besluiten te kunnen nemen. Van Groenendael vocht bij de rechtbank in Maastricht in kort geding zijn schorsing aan en betoogde dat Van der Lande jr. geen commissaris was. Dat wees de president van de rechtbank van de hand omdat het niet uitgesloten was dat iemand tegelijkertijd zowel commissaris als directeur van een naamloze vennootschap was. Wel achtte hij zich niet bevoegd te beoordelen of er termen voor schorsing van de directeur waren; dat was aan de aandeelhouders.²⁶

Volgens Van Groenendael deden zich al geruime tijd spanningen voor tussen de heren Van der Lande en Van Oppen enerzijds en hem en de overige commissarissen anderzijds omdat Van der Lande de macht binnen het bedrijf volledig naar zich toe wilde trekken. Deze spanningen werden vergroot doordat vader en zoon Van de Lande zich meerdere malen smalend over Limburg hadden uitgelaten. Bovendien stelde Van Groenendael dat niet hij maar Van Oppen na afloop van de vergadering van 30 november 1918 gewezen had op het gevaar

voor annexatie omdat in Maastricht velen voor aansluiting bij België zouden zijn, bepaaldelijk de industriëlen.²⁷ Middels een ingezonden stuk in de *Limburger Koerier* lieten Jean Beckers en Jacques van Groenendael weten het onverklaarbaar te vinden dat Van der Lande op de commissarissenvergadering van 30 november niet gemeld had dat Henri van Groenendael zich door anti-nationale gevoelens liet leiden, terwijl de kwestie van een eventuele annexatie toch ter sprake was gekomen. Ook zou hij zich nooit anti-nationaal hebben uitgelaten.²⁸

Begin februari 1919 trad Van Groenendael terug als voorzitter van de Limburgse R.K. Werkgeversvereniging.²⁹ Nadat er een financiële regeling getroffen was voor overname van zijn aandelen werd Van Groenendael door de algemene vergadering van aandeelhouders van Bergerode eind februari ontslag verleend als directeur en werd hij gedechargeerd voor het gevoerde beleid.³⁰

Van Groenendael op visite in Brussel

Tijdens de Vredesconferentie in Parijs verdwenen in juni 1919 de Belgische annexatie-eisen en werd besloten dat verder bilateraal overleg zou plaatsvinden tussen België en Nederland over de herziening van het Verdrag van Londen van 1839 waarbij koning Willem I de onafhankelijkheid van België had erkend en waarin de scheiding tussen de beide landen was geregeld.³¹ In juli 1919 deed het gerucht de ronde dat een lid van de Tweede Kamer in Brussel propaganda maakte voor het houden van een referendum waarin Limburgers zich konden uitspreken of zij voor, of tegen aansluiting bij België waren.

24 Vergadering 28 dec. 1919, HCL, archief Bergerode, inv. nr. 15.

25 Akte notaris J.W. Dolmans, 4 jan. 1919 nr. 7, HCL te Heerlen, notariële archieven, Heerlen, archief 116, inv. nr. 642.

26 Exploot dagvaarding d.d. 11 jan. 1919 en uitspraak d.d. 18 jan. 1919 in: HCL, archief Bergerode, inv. nr. 15.

27 LK, 25 jan. 1919, blad 4, k.2.

28 Ibidem, k.4.

29 O.a. *De Maasbode*, 7 feb. 1919, ochtendblad, p.2, k.1.

30 Directie Bergerode aan v. Groenendael, 27 feb. 1919. HCL, archief Bergerode, inv. nr. 15.

31 Verklaringen v. Karnebeek. Handelingen Eerste Kamer 1918-1919, 6 juni 1919, 534. Aanhangsel Tweede Kamer 1918-1919 nummer 378.

Afb. 8 Mgr. Willem Nolens. P.J.M. Aalberse e.a.
Dr. Nolens, Utrecht 1927.

Op een kamervraag antwoordde de minister van Buitenlandse Zaken Herman van Karnebeek (1874-1942) op 1 augustus 1919 dat de inhoud van vertrouwelijke rapporten van de Nederlandse legatie te Brussel hem niet ‘veroorloofden’, zoals Van Karnebeek het formuleerde, de geruchten omtrent bedoelde propaganda als uit de lucht gegrepen te beschouwen.³² Met andere woorden: het klopte dus wat er werd beweerd. De Nederlandse regering wilde echter absoluut niet van een referendum in Limburg weten.³³

In een vertrouwelijke mededeling liet de fractievoorzitter van de Rooms-Katholieke

Kamerclub in de Tweede Kamer, Mgr. Willem Nolens (1860-1931), Van Karnebeek weten dat op 15 augustus, tijdens een vergadering van alle katholieke kiesverenigingen in Limburg Van Groenendael ‘de nek [zou] worden gebroken’ (afb. 8).³⁴ Nolens had informatie dat Van Groenendael op 20 juni in Brussel was geweest. Aangezien dit niet meer als ‘badinage’ te beschouwen was, moest hij de eer aan zichzelf houden en begrijpen dat er in de volksvertegenwoordiging voor hem geen plaats meer was.³⁵

Begin september werd Van Groenendael op een volksfeest in Heerlen door de Valkenburgse kapelaan Jos. Krijn (1880-1957) fel bekritiseerd, onder stormachtige bijval van duizenden toehoorders. Het Comité der Volksfeesten stuurde Van Groenendael een telegram; nadat Nolens hem in Roermond als kamerlid had begraven, vierde de bevolking van Heerlen en de mijnstreek nu zijn ‘begravenis’ als Limburger.³⁶

Toen Van Groenendael ontkende bij de Belgische regering propaganda voor een referendum te hebben gemaakt en daarmee ook geen contact te hebben gehad, voelde een journalist van *De Telegraaf* zich verplicht een gesprek weer te geven dat hij op 4 februari van dat jaar met Van Groenendael had gevoerd, waaruit bleek dat deze niet afkerig was van een referendum. Hoewel het hem niet was verboden, had ook deze journalist destijds van het voorval geen melding willen maken. Nu kon het evenwel nut hebben het volle licht op deze volksvertegenwoordiger te doen vallen.³⁷

Naar eigen zeggen was Van Groenendael met de voorzitter van de Tweede Kamer overeengekomen bij de zitting van 30 september 1919 een verklaring af te leggen, maar dat was

32 Aanhangsel Tweede Kamer 1918-1919 nummer 444.

33 Instructie voor de Nederlandse gedelegeerden in Parijs, z.d. (3 aug. 1919). *Rijks Geschiedkundige Publicatiën (RGP)*, A.1. 1919-1920 - GS 156, 99.

34 Van Karnebeek aan De Marees van Swinderen, 14 aug. 1919. *RGP*, A.1. 1919-1920 - GS 156, 122. Zie over Nolens: P.J.M. Aalberse e.a. *Dr. Nolens, Utrecht 1927*. J.P. Gribling, *Willem Hubert Nolens, 1860-1931: uit het leven van een priester-staatsman*, Assen 1978.

35 *Limburgsch Dagblad*, 16 aug. 1919, blad 2, p.1, k.2.

36 *Limburgsch Dagblad*, 2 sept. 1919, p.2, k.2. *De Courant*, 2 sept. 1919, p.2, k.3. *LK*, 3 sept. 1919, blad 2, p.2, k.1.

37 O.a. *De Amstelbode*, 6 sept. 1919, p.1k2. *De Telegraaf*, 11 sept. 1919, avondblad, blad 2, p.5, k.3.

Afb. 9 'Groenendael uit de Katholieke Kamerclub'. Nolens: 'Ik heb je nu stevig vast, – kronkel maar zooveel je wilt, reptiel !' *De Amsterdamer*, 11 okt. 1919.

hem door tussenkomst van Nolens onmogelijk gemaakt. De dag daarop werd Van Groenendael uit de Roomsche Katholieke Kamerclub gezet (afb. 9).³⁸ Dat leidde tot speculaties in de pers of Van Groenendael al of niet als kamerlid aanbleef. Als hij aftrad dan konden we volgens de *Bredasche Courant* het koddige geval beleven dat

zijn boezemvriend, de Limburgse 'bierkandidaat' en oud-kamerlid Beckers, die indertijd de benen uit zijn lichaam liep om Van Groenendael te steunen, op het Binnenhof kwam. Met hem zou volgens die Bredase krant een betrekkelijk grote nul in de Kamer komen, want Beckers had volgens dat blad nooit iets gepresteerd.

38 Katholiek Documentatie Centrum, Archief RK Staatspartij, inv. nr. 104. Notulenboek Katholieke Kamerclub, 1 okt. 1919.

Afb. 10 Spotprent Jean Beckers: 'Jean er uit. Jean er in.' Historisch Centrum Limburg, fotocollectie RAL P-0467-001.

De vrolijke 'Jean oet Joabèèk' kon beter bij zijn meshopen blijven (afb. 10).³⁹ In de media bleef Van Groenendael stellig ontkennen dat hij op 20 juni, of op welke andere dag ook, in Brussel of elders propaganda gemaakt had voor annexatie van Limburg bij België of voor het houden van een referendum.

Op 14 oktober 1919 legde hij in de Tweede Kamer een verklaring af waarbij hij erkende altijd al een voorstander van een referendum te zijn geweest.⁴⁰ Van Groenendael ontkende niet in Brussel geweest te zijn. Wel ontkende hij te hebben geijverd voor een referendum. Waarom zou hij dat gedaan hebben, stelde hij, nu in Parijs reeds tot een andere oplossing besloten was zonder grenswijziging? Er volgde een heftig debat. Henri Marchant van de Vrijzinnig Democratische Bond vatte de kwestie met een

vraag samen: was hier sprake van landverraad, of van grenzeloze domheid omdat Van Groenendael het onderwerp referendum ter sprake had gebracht in een tijd dat dit een verkeerde schijn kon wekken? Van Groenendael zou de Kamer en zichzelf een groot plezier doen te verklaren met wie hij in Brussel had gesproken. Dat kon Van Groenendael niet doen, antwoordde hij, voordat hij met die persoon had overlegd.

Het kamerdebat was een startsein voor kranten om allerlei geruchten publiek te maken die uit 'goede, betrouwbare bronnen' waren vernomen. Volgens *Het Volk* was de Nederlandse regering door de Amerikaanse legatie van het bezoek van Van Groenendael op de hoogte gebracht. Daarentegen meldde *De Tijd* dat het de Engelse legatie was geweest.⁴¹ Tegelijkertijd

39 *Bredasche Courant*, 2 okt. 1919, p.1, k.3.

40 O.a. *De Standaard*, 7 okt. 1919, blad 2, k.5. HTK 1919-1920, 14 okt. 1919, 65.

41 *Het Volk*, 15 okt. 1919, blad 2, p2k3 en p4k2. *De Tijd*, 17 okt. 1919, p.2, k.3.

deed in Limburg het gerucht de ronde dat het Beckers was geweest die Van Groenendael had vergezeld en de zaak aan het rollen had gebracht. Beckers zou zelf echter niet bij het bewuste gesprek aanwezig zijn geweest. Beckers en Van Groenendael, eens vrienden, waren volgens sommige kranten nu vijanden.⁴² Ondertussen kwam Van Groenendael steeds meer in het nauw. Zo stelde hij zich niet meer verkiesbaar voor een volgende periode als voorzitter van de Nationale Vereniging Eigen Erf en de Eerste RK Levensverzekerings Maatschappij te Nijmegen ontsloeg hem als commissaris.⁴³

Tijdens de zitting van de Tweede Kamer op 11 november verklaarde Van Groenendael dat hij samen met een Nederlandse reisgezel naar de Franse legatie in Brussel had moeten reizen voor het verkrijgen van visa. Daar raakte hij in gesprek met de Franse gezant, waarbij ook het onderwerp referendum ter tafel kwam. Hoewel hij een fervent voorstander was van een referendum, moest hij erkennen dat op dat moment zeker geen meerderheid voor België te verwachten was. Met wie hij in Brussel was geweest, vertelde Van Groenendael niet. Wel achtte hij het van groot belang te melden de vaste overtuiging te hebben dat de Franse gezant aan niemand enige mededeling gedaan had van dit particuliere gesprek.⁴⁴

Ook nu ontspon zich een debat in de Tweede Kamer. De katholiek Koolen vond het vreemd dat Van Groenendael voor een visum ontvangen was door de gezant. Hij stelde verder dat Van Groenendael ook op een andere plaats in Brussel propaganda voor een referendum had gemaakt. Meer kon Koolen niet daarover zeggen omdat hem een en ander was medegedeeld onder absolute geheimhouding.

Afb. 11 Henri van Groenendael met echtgenote Albine Marsigny. Beeldbank Archief De Domijnen Sittard-Geleen, Glasplatencollectie J. Wilms, Sittard, nr. 450.

De socialist Schaper vond het nu de spuigaten uitlopen en meende dat de Kamer zich langzamerhand blameerde. Daarom riep hij de regering op om de Kamer in deze nader in te lichten. Elf dagen later, op 22 november 1919, verklaarde de minister van Binnenlandse Zaken en tijdelijk voorzitter van de ministerraad Ruijs de Beerenbrouck dat de mededeling die Van Groenendael op 11 november had gedaan, dat hij te Brussel met geen andere autoriteit dan de Franse legatie gesproken had over het houden van een referendum in Limburg, niet overeenkwam met de inlichtingen waarover de regering beschikte. Hij voegde er nadrukkelijk aan

42 *De Amstelbode*, p1k2. *De Tijd*, 24 okt. 1919, p.1, k.1. *Het Volk*, 29 okt. 1919, p.2, k.3.

43 *Nieuwe Haarlemsche Courant*, 4 nov. 1919, p1k3. Eigen Erf was een in 1917 opgerichte te Utrecht gevestigde rechtspersoon tot het bevorderen van het grondgebruik en grondbezit t.b.v. land- en tuinbouw. *De Nieuwe Courant*, 11 maart 1917, ochtendblad, p2k4. *Arnhemse Courant*, 5 nov. 1919, p.3, k.3.

44 HTK 1919-1920, 11 nov. 1919, 254.

toe dat hij in het landsbelang geen enkele nadere mededeling in deze zaak kon doen.⁴⁵ Van Groenendael vond dat hij zich daardoor niet kon verdedigen en verzocht Ruijs de Beerenbrouck een nader onderzoek naar die inlichtingen in te stellen.⁴⁶ Dat gebeurde niet. In de Tweede Kamer kwam de kwestie verder niet aan de orde.

Dat zowel Van Karnebeek als Ruijs de Beerenbrouck zo geheimzinnig deden, kwam omdat de zaak internationaal politiek gevoelig lag. Met een schrijven van 2 juli 1919 werd Van Karnebeek door de Nederlandse legatie in Brussel geïnformeerd dat Van Groenendael bij de Amerikaanse gezant gepleit had voor het houden van een referendum in Limburg.⁴⁷ Ter voorbereiding van de verklaring die hij op 14 oktober in de Tweede Kamer zou afleggen, had Van Groenendael nog graag gesproken met zijn echtgenote Albine Marsigny en met Pierre Nothomb (1887-1966), de voorman van de Belgische nationalistische beweging *Comité de Politique Nationale* en fel voorvechter van annexatie, maar daar wat het niet van gekomen (afb. 11).⁴⁸ Wel werd hij voorafgaande aan de zitting van de Tweede Kamer van 14 oktober nog door Van Karnebeek ontvangen. Op de vraag of de minister hem kon mededelen wat de Nederlandse legatie in Brussel over hem gerapporteerd had, antwoordde Van Karnebeek dat de regering buiten de affaire stond en hij dus niet aan zijn verzoek kon voldoen. ‘Zonder verder aan te dringen, en zich overigens correct gedragende, ging de verrader heen,’ aldus de dagnotitie uit het werkarchief van Van Karnebeek.⁴⁹ Dat het dagen duurde voordat Ruijs de Beerenbrouck de Kamer antwoordde, kwam omdat hij

Afb. 12 De Magnificat kapel in Nunhem. Foto van de auteur.

de tekst eerst met de Amerikaanse legatie in Brussel wilde afstemmen omdat de Amerikanen buiten de publiciteit wilden blijven.⁵⁰

Van Groenendael wist dat Jean Beckers hem bij zijn partij had verraden. Beckers wilde Van Groenendael uit Nederland weg hebben en had volgens de voorzitter van de RK Kiezersbond

45 Tweede Kamer, 1919-1920, Kamerstuk zonder nummer. Missive Ruijs de Beerenbrouck, 22 nov. 1919.

46 *De Telegraaf*, 3 dec. 1919, avondblad, blad 2, p.6, k.1.

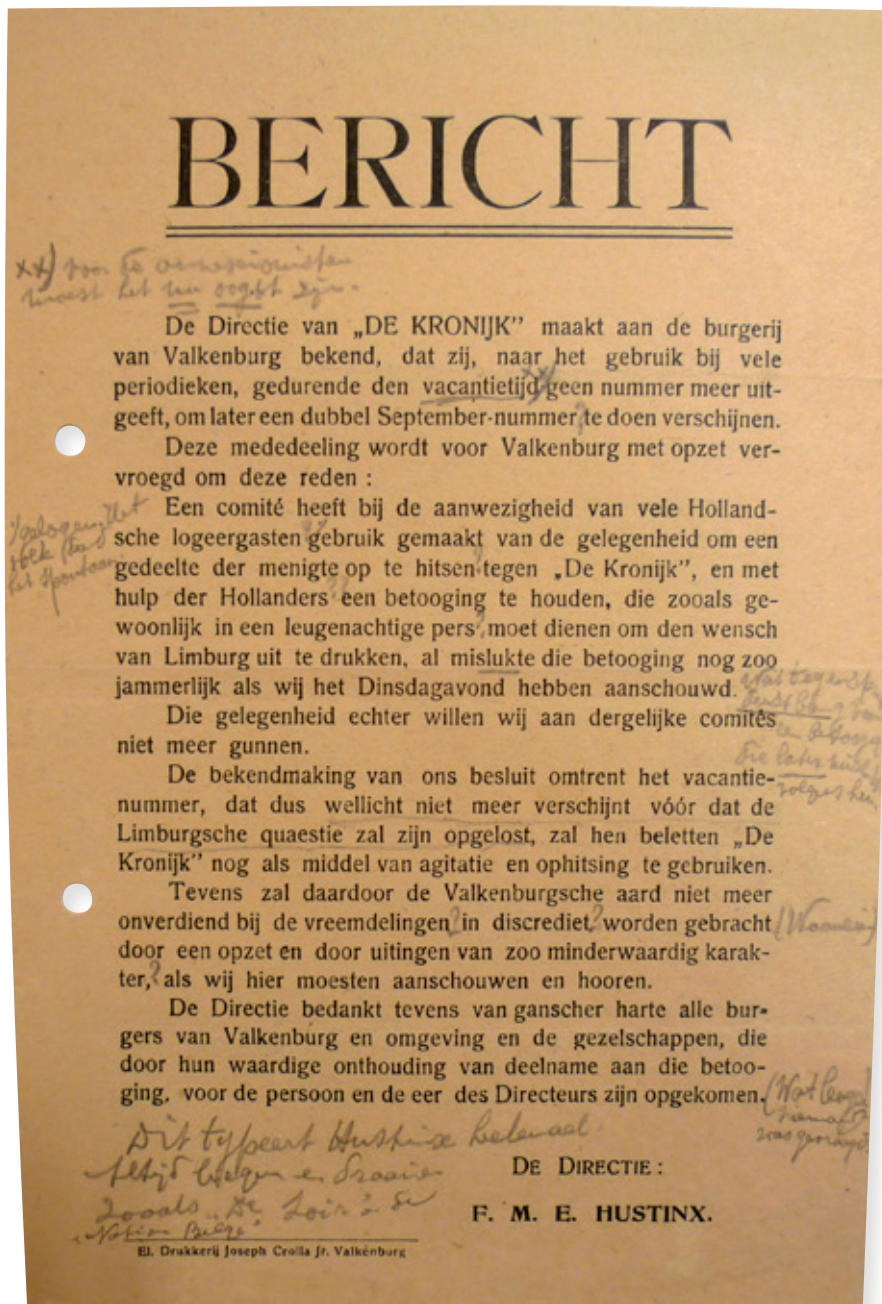
47 NA, Inventaris van de archieven van het Nederlandse Gezantschap/Nederlandse Ambassade in België (en Luxemburg), 1839-1954 (1961), 1924-1954, inv. nr. 959.

48 Delaune, *Un mariage Limbourgeois et Wallon*, 67-72.

49 Aantekening 14 okt. 1919, NA, Ministerie van Buitenlandse Zaken; Werkarchief Minister van Buitenlandse Zaken, H.A. van Karnebeek, inv. nr. 54.

50 Nederlandse legatie aan Amerikaanse ambassadeur, 20 nov. 1919, NA, archieven Gezantschap, inv. nr. 959.

Afb. 13 Het bericht van Ferdinand Hustinx dat *De Kronijk* tijdelijk zou stoppen met daaronder commentaar van (vermoedelijk) Charles Ruijs de Beerenbrouck: 'Dit typeert Hustinx helemaal. Altijd liegen en draaien...?'. Nationaal Archief Den Haag, Inventaris van het archief van jhr. mr. Ch.J.M. Ruijs de Beerenbrouck [levensjaren 1873-1936], 1896-1936 (1974), inv. nr. 7.

voor Limburg daarvoor twee redenen. Vertrok Van Groenendael, dan kon hij diens plaats als kamerlid innemen. Bovendien hadden Beckers en Van Groenendael een geheime afspraak gemaakt om inzake Bergerode alles samen te delen. Beckers zou de helft krijgen van wat Van Groenendael als uitkoopsom voor zijn aandelen zou krijgen, en omgekeerd zou Van Groenendael de helft krijgen van de opbrengst van de aandelen van Beckers. Zou Van Groenendael het land verlaten, dan hoopte Beckers onder het motto ‘wat niet weet, wat niet deert’ de boven zijn hoofd hangende vermogensvermeerdering-belasting te kunnen ontduiken.⁵¹

Zo ver kwam het niet. Van Groenendael bleef (vooralsnog) in Nederland wonen. In 1920 schonk hij zijn geboortedorp Nunhem een Mariakapel, de zogenaamde Magnificatkapel (afb. 12). In 1922 werd hij niet meer herkozen. Nadien vertrok hij uit Nederland en overleed in 1944 in Brussel. Hoewel zijn naam verbonden blijft met de annexatiekwestie, zette hij zich ook in voor andere politieke zaken. Zo maakte hij in 1907 propaganda voor een verbeterde wetgeving op het gebied van dierenbescherming, en zette hij zich in 1918 in voor meer woningbouw in de mijnstreek.⁵² Omdat hij echter, nadat hij uit zijn fractie was gezet, aanbleef in de Tweede Kamer werd hij nog in 2022 op de provinciale televisiezender L1 beschuldigd van zetelroof.⁵³

Annexionistisch geleuter

De in de aanhef van dit artikel genoemde tweede persoon die het publiekelijk moest ontgelden, was Ferdinand Hustinx, de redacteur

van het in Valkenburg verschijnende blad *De Kronijk* dat bekend stond als pro-Belgisch en dat door sommigen zelfs als anti-Nederlands en anti-Limburgs werd gezien.⁵⁴ Ferdinand Hustinx stamde uit een familie van kooplieden. Zijn vader Clemens was koffiehandelaar, lid van Gedeputeerden Staten in Limburg en behoorde tot de hoogst aangeslagenen door de belastingdienst in de provincie Limburg. Toen de Maastrichtse koopman Jozef Hustinx eind april 1919 vernam dat zijn schoonbroer (en achterneef) een tijdschrift met een openlijk anti-vaderlandse strekking in Valkenburg had opgericht, schreef hij aan minister Ruijs de Beerenbrouck dat, behoudens ‘enige ontoerekenbare’, alle familieleden dat tijdschrift afkeurden en ten zeerste betreurden.⁵⁵ Dit voorbeeld getuigt van verdeeldheid over de annexatiekwestie binnen één familie.

Tijdens de opening van het Limburgse Zomerfeest op zondag 10 augustus 1919 sprak Mrg. Henri Poels (1868-1948) uit Heerlen, onder veel bijval van de toehoorders, over landverraders. *De Kronijk* loog er volgens Poels maar op los om Nederland bij de Vredesconferentie in Parijs zwart te maken.⁵⁶ Het feest werd een grote anti-annexionistische betoging die haar uitwerking niet miste. Twee dagen later verklaarde Hustinx dat het blad wellicht niet meer zou verschijnen voordat de Limburgse kwestie was opgelost (afb. 13). Landelijk oogste dat bericht applaus in de media; hopelijk bleef men een tijdje verschoond van het ‘annexionistisch geleuter’.⁵⁷ Hoewel *De Kronijk* in oktober 1919 nog één keer verscheen, was het blad bedoemd te verdwijnen. Nadat bij Hustinx de ruiten waren ingeslagen, verhuisde hij naar België.

51 Voorzitter aan Ruijs de Beerenbroeck, 9 nov. 1919, NA, Inventaris van het archief van jhr. mr. Ch.J.M. Ruijs de Beerenbrouck [levensjaren 1873-1936], 1896-1936 (1974) (archief Ruijs), inv. nr. 7. Zie ook: Delaune, *Un mariage Limbourgeois et Wallon*, 67-72.

52 *Algemeen Handelsblad*, 4 okt. 1907, avondblad, blad 3, p9k5. Ibidem 8 feb. 1918, ochtendblad, blad 2, p5k5.

53 L1 TV, Stemmen uit het Limburgse verleden: Henri van Groenendael, juni 2022.

54 *De Zuid-Limburger*, 12 aug. 1919, p.1, k.1.

55 Jos. Hustinx-Motké aan Ruijs de Beerenbrouck, 1 mei 1919, NA, archief Ruijs, inv. nr. 7.

56 *De Maasbode*, 13 aug. 1919, ochtendblad, p1k4. Op 24 feb. 1928 kwam het *Limburgsch Dagblad* hierop terug, p.2, k.1.

57 O.a. *De Maasbode*, 12 aug. 1919, avondblad, p.2, k.2.

Op een bijeenkomst in maart 1920 van het *Comité de Politique Nationale* werd Hustinx door hun voorzitter, de al vermelde, Pierre Nothomb geprezen. Hustinx die door ziekte afwezig was, riep in een schriftelijke verklaring de Belgen op te blijven ijveren voor een referendum in Limburg. Tenslotte waren Limburgers nog altijd Belgen.⁵⁸ Dat was echter niet de mening van de uit de Maastrichtse familie van ondernemers en politici stammende Edouard Regout (1877-1947) die de bijeenkomst verstoorde door luid te roepen een Limburger te zijn en dat hij en andere Limburgers bij Nederland wilden blijven. Onder politiebegeleiding moest hij het gebouw verlaten. Terwijl Hustinx in de Nederlandse media werd verguisd, werd Regout geprezen voor zijn moedige daad.⁵⁹ Ferdinand Hustinx bleef in België wonen en overleed in 1935 op kasteelhoeve Printhaghen te Kortesseem.

Van bierbrouwers en andere verhalen

Een andere persoon die verdacht werd van annexionistische activiteiten was de bierbrouwer Nicolaas Gilissen uit Sint Pieter. Hij kwam ter sprake in een rapport van de Inlichtingendienst Maastricht aan de procureur-generaal bij het Gerechtshof te 's-Hertogenbosch en de Centrale Inlichtingendienst te 's-Gravenhage. Hierin werd gesteld dat uit goede bron was vernomen dat Gilissen onlangs met het kamerlid Van Groenendael in Brussel en Parijs besprekingen had gevoerd over de annexatie van Limburg.⁶⁰ Wie zij hadden gesproken, bleef onvermeld. Gilissen zou bovendien moeite doen om een 'Economischen Bond voor

Limburg' te stichten, die ook de annexatie tot doel moest hebben.⁶¹

In een rapport van 27 juli aan diezelfde procureur-generaal ging de rijksveldwachter-rechercheur Max Cappel (1866-1948), die sinds eind 1918 aan Justitie rapporteerde over het annexionistische gevaar in Zuid-Limburg, nader in op Nicolaas Gilissen.⁶² Zo was hem ter ore gekomen dat een zekere Eberhard, eveneens een Maastrichtse bierbrouwer, samen met een paar andere Maastrichtenaren met annexionistische sympathieën, naar Brussel was geweest. Nader onderzoek had uitgewezen dat dit Joseph Eberhard was, wonende Achter de Molens. Deze zou samen met Gilissen en Hyacinthe de Beaumont, een oud-raadslid van Maastricht die kort daarvoor door de Belgische regering was gedecoreerd, in Brussel vooraanstaande Belgische annexionisten hebben getroffen. Het drietal had in Brussel vele koffiehuzen bezocht en zich zeer luidruchtig gedragen door te zingen en te drinken op de toekomstige annexatie van Limburg. Gilissen zou dronken, zoals hij vaker was, toosten gehouden hebben waarin hij de aansluiting van Limburg bij België verheerlijkte en beweerde dat de meeste Limburgers met ongeduld op de vereniging van Limburg met België wachtten. Wie het drietal had getroffen, bleef ook hier onvermeld. Ondanks dat hij daartoe onderzoek had gedaan, kon Cappel het beweerde nog niet overtuigend bevestigen. Het kwam hem evenwel waarschijnlijk voor omdat zij tot de vurigste Maastrichtse annexionisten behoorden.

Jos Eberhard, geboren in 1877 in Maastricht, was sinds 1902 gehuwd met Gertrude Prick, de dochter van een bierbrouwer, en was directeur

58 O.a. LK, 22 maart 1920, p1k2. *De Zuid-Limburger*, 23 maart 1920, p.2, k.3.

59 Aanvankelijk werd bericht dat Edouards broer Edmond (1870-1926) de bijeenkomst verstoorde. O.a. LK 22 maart 1920, p.3, k.2.

De Zuid-Limburger, 23 maart 1920, p2k3. *De Maasbode*, 6 april 1920, avondblad, blad 1, p.2, k.4. *Algemeen Handelsblad*, 7 april 1920, avondblad, blad 1, k4. LK, 8 april 1920, blad 1, k.2.

60 Inlichtingendienst Maastricht aan PG en CID, 24 juli 1919. NA, MVJ, inv. nr. 16442.

61 Dit is moeilijk te plaatsen, want er bestond reeds een Economische Bond. Deze in 1917 opgerichte liberale partij deed eind maart 1919 ook mee aan de verkiezingen voor de Provinciale Staten in Limburg. Uitslag zie: *De Tijd*, 2 april 1919, p.2, k.2.

62 Cappel aan PG, 27 juli 1919, NA, MVJ, inv. nr. 16442.

Afb. 14 December 1898. Zittend Nicolaas Gilissen en diens echtgenote Maaïke Lemaire met hun zoontje Colleke, geboren 1898. Staand Elise Gilissen, de zus van Nicolaas, en haar echtgenoot Lambert Coenegracht. Privécollectie.

van de bierbrouwerij 'De Drie Leeuwen' van de firma Prick-Lijnen. In mei 1919 kandideerde Eberhard namens de Economische Bond Maastricht bij de verkiezingen voor de gemeenteraad. De *Limburger Koerier* adviseerde de katholieke kiezer vooral niet op deze partij te stemmen, want achter deze naam 'verborgen zich de meer achterhoudende liberalen'.⁶³ Eberhard werd niet gekozen, maar in de media werd hij niet met annexionisme geassocieerd.

Anders luidt het verhaal Gilissen. Nicolaas Gilissen werd in 1872 geboren in Maastricht. Zijn vader Nicolaus was ook bierbrouwer en lid van de gemeenteraad van Maastricht. Zijn moeder Constance Maielle stamde uit een familie van kooplieden. In 1896 huwde Nicolaas met Maaïke (Maria) Lemaire (afb. 14). Ook Maaïke kwam uit een familie van kooplieden en bierbrouwers. Al vroeg stond Nicolaas bekend als kunstliefhebber en verzamelaar en dat bleef hij zijn leven lang.⁶⁴ In 1907 verwierf hij het Huis de Torentjes in Sint Pieter, het tegenwoordige woonhuis van de violist en orkestleider André Rieu (afb. 15). Het is dus mogelijk dat Gilissen en Van Groenendaël elkaar van Sint Pieter kenden. Zoals ook Jean Beckers en De Beaumont bekenden van elkaar waren (afb. 16).

In 1919 wilde Nicolaas Gilissen voor de RK Kiezersbond meedoen aan de verkiezingen voor de gemeenteraad in Sint Pieter, maar dat stuitte op veel verzet. Gilissen was namelijk in opspraak omdat hij geweigerd had een volkspetitionnement te tekenen dat verzocht Maastricht en Limburg bij Nederland te laten blijven.⁶⁵ Hij verdedigde zich door te stellen dat hij geen annexionist was, maar in de eerste plaats Limburger en dat hij het petitionnement niet getekend had uit protest tegen de stiefmoederlijke behandeling welke Limburg steeds van de Nederlandse regering ondervond. Des-

Afb. 15 Huis de Torentjes in Sint Pieter.
Foto van de auteur.

ondanks kwam hij op de kieslijst terecht, zij het op een lage plaats. Nadat hij vervolgens met voorkeursstemmen toch werd gekozen, verspreidde het Franse persagentschap *Havas* het bericht dat annexionistische kandidaten en met name hun leider Gilissen in Maastricht bij de gemeenteraadsverkiezingen een grote overwinning hadden behaald. Ook het Parijse blad *Information* beweerde dat in Maastricht de annexionisten de overwinnaars waren. De Nederlandse pers reageerde fel op deze onjuiste berichtgeving. In Maastricht waren geen annexionisten in de gemeenteraad gekozen, stelde men. Gilissen was gekozen in de kleine grensgemeente Sint Pieter, een dorp met nog geen vijfhonderd kiezers. Van Gilissen, die

63 Zie voor kieslijst: *Advertentieblad voor Limburg*, 17 mei 1919, blad B, p.2, k.1.

64 Zie: P. Doppler, 'Zilver der Schutterij van de heerlijkheid St. Pieter nabij Maastricht', in: *De Maasgouw*, juni 1909.

65 Uitslag petitionnement: *LK*, 3 april 1919, blad 1, p1k1. *LK*, 5 april 1919, blad 2, k.1.

getypeerd werd als een van de bierkoningen van Maastricht en eigenaar van tal van kleinere bierhuizen, was met betrekking tot zijn annexionistische gevoelens alleen bekend dat hij het petitionnement niet had getekend. Dat Gilissen bij het bezoek van koningin Wilhelmina op 1 maart 1919 aan Maastricht de Nederlandse vlag bij zijn woning had uitgehangen, kon niet verhinderen dat hij in de media werd gehemeld als annexionist.⁶⁶ Omdat in die periode gemeentelijke herindelingen voor de deur stonden, vroeg de minister van Binnenlandse Zaken Ruijs de Beerenbrouck zich af of met 'annexionist' werd bedoeld een aanhanger van de aanhechting van Sint Pieter bij de gemeente Maastricht. Waarop de commissaris van de Koningin in Limburg, aan wie de vraag was gesteld, hem informeerde dat inlijving bij België werd bedoeld. Gilissen had het volkspetitionnement niet getekend omdat hij de Nederlandse nationaliteit wilde verwisselen met de Belgische, maar als protest tegen de achterstelling van Limburg bij de andere provincies.⁶⁷

Hyacinthe de Beaumont: van paljas tot paria

Terwijl de media-aandacht rond Gilissen na een paar dagen verstomde, was Hyacinthe de Beaumont wel vaker in het nieuws. Hyacinthe werd in 1873 geboren in Maastricht. Zijn vader Edouard was ondernemer, zijn moeder Lucie Renkin de dochter van een Luikse wapenfabrikant. Toen zijn vader in 1895 overleed nam Hyacinthe de wijnhandel van hem over. Het jaar daarop huwde hij met Joséphine Hoeberechts, wier vader Albert bierbrouwer was (afb. 17). Toen Albert Hoeberechts overleed, zette zijn echtgenote Catharine Lemaire, de brouwerij voort. Catherine was een tante van Maaike Lemaire, de echtgenote van

Afb. 16 Diner door Hyacinthe de Beaumont aangeboden aan Jean Beckers 'à l'occasion d'une transaction amicale', 5 juli 1914. Privécollectie.

Nicolaas Gilissen. Buiten dat hun echtgenotes dus nichtjes waren, hadden De Beaumont en Gilissen ook een gemeenschappelijke overgrootvader: Henri Maielle. Bovendien hertrouwde de weduwnaar Nicolaus Gilissen in 1898 met Mimie de Beaumont, een tante van Hyacinthe. Er was dus sprake van verwantschap via diverse lijnen.

⁶⁶ O.a. *Delftsche courant*, 26 mei 1919, p2k1. *De Telegraaf*, 27 mei 1919, ochtendblad, blad 2, p.5, k.1. *De Zuid-Limburger*, 28 mei 1919, p.2, k.1.

⁶⁷ Binnenlandse Zaken aan commissaris, 27 mei 1919 nr. 6587. Commissaris aan minister, 31 mei 1919 nr. 995. HCL, Kabinet van de Commissaris der Koningin in Limburg, 1914-1944, inv. nr. 183.

Afb. 17 Hyacinthe de Beaumont en echtgenote Joséphine Hoeberechts met hun zoon Edouard (geboren 1897) en dochter Aline (geboren 1898). Privécollectie.

Vanaf maart 1900 diende Hyacinthe als tweede luitenant bij de dienstdoende schutterij in Maastricht. Toen hem in maart 1904 ontslag werd verleend, werd tegelijkertijd ook Charles Ruijs de Beerenbrouck ontslag verleend als tweede luitenant bij diezelfde schutterij.⁶⁸ Terwijl Ruijs de Beerenbrouck carrière maakte in de landelijke politiek, werd Hyacinthe in 1901 gekozen in de gemeenteraad van Maastricht. Het raadswerk had zeker niet zijn volledige aandacht. Zo schreef *Limburgs Belang*, het politiek weekblad voor het zuiden, in 1909 dat de heer de Beaumont bij het einde van een discussie, blijkbaar vrolijk gestemd, ter vergadering kwam en tot ieders verbazing meteen het woord nam om in enige verwarde en onsamenhangende zinnen onder meer te betogen dat aan ambtenaren een recht op drie weken verlof moest worden toegekend. Waarop er in de raad geglimlacht werd.⁶⁹ In februari 1916 ging hetzelfde periodiek helemaal los.

‘Het plechtige ogenblik van de Maastrichtse raadszittingen is de binnenkomst van de heer H.C.J.H. de Beaumont. Te zes uur ongeveer, geruime tijd dus na de aanvang der vergadering, treedt Zijn Edelachtbare uit de antichambre tevoorschijn, terwijl zijn joviaal en blozend gelaat de genoeglijke stemming weerspiegelt, waarin hij na een ongetwijfeld copieus diner verkeert. Na een ceremoniële handdruk met de burgemeester gewisseld te hebben, vleit dit puikje van onze raad zich welbehaaglijk in zijn zetel neer, om gedurende een paar uur welwillend te luisteren naar het hetgeen de mede-edelachtbaren weer te vertellen hebben. Bij hoge uitzondering mengt hij zich de discussies en bijna waren we ditmaal getuige geweest van zo’n hoogst zeldzame gebeurtenis. Hij vroeg en ver-

*kreeg het woord, maar het bleef helaas bij de verklaring dat de vorige spreker hem de woorden uit de mond had genomen, daar hij juist hetzelfde had willen zeggen’.*⁷⁰

Op 25 februari 1919 riep het gemeenteraadslid Frans Janssen (1871-1952) de gemeenteraad van Maastricht op te besluiten om met alle kracht te protesteren tegen elke poging om de stad van Nederland af te scheiden en het college van Burgemeester en Wethouders op te dragen om dit besluit overal ter kennis te brengen waar dit nodig of nuttig geacht werd. Op de vraag van burgemeester Leopold van Oppen of de motie met algemene stemmen als aangenomen kon worden beschouwd, strooide De Beaumont roet in het eten. Hij vroeg zich af of de raad wel overtuigd was dat de Belgische regering inderdaad plannen had om een gedeelte van Nederland te annexeren, of dat de raad slechts afging op het ‘courantengeschrijf’. Hij kwam veel in België en daar werd niet zoveel over deze kwestie gesproken. Daarom vreesde hij dat indien deze motie werd aangenomen de raad verweten zou kunnen worden in deze al te voorbarig te zijn geweest. Zolang hij van officiële zijde niets wist, kon hij een dergelijke motie niet steunen. De burgemeester onderbrak een discussie tussen Janssen en De Beaumont en bracht de motie in stemming. Bij afwezigheid van een raadslid werd deze aangenomen met 21 tegen 1 stem. Onder applaus sprak de burgemeester vervolgens zijn leedwezen uit dat een raadslid tegen een dergelijke motie had gestemd.⁷¹

Bij het voorstellen van de gemeenteraad aan koningin Wilhelmina tijdens haar bezoek aan Maastricht op 1 maart 1919 was De Beaumont nog aanwezig. Voor de volgende gemeen-

68 *Nederlandsche Staatscourant*, 8 maart 1900, p11k1. Ibidem, 8 maart 1904, p.2, k.1.

69 *Limburgs Belang*, 2 jan. 1909, p.3, k.1.

70 *Limburg's Belang*, 18 feb. 1916, p.2, k.3.

71 *Gemeenteblad van Maastricht* 1919 nr. 4, notulen raadsvergadering 25 feb. 1919.

Bruxelles, le 15 juillet 1919.

N.º A. 149 g.e.

Mon cher Collègue,

Comme suite à la lettre que vous avez bien voulu m'adresser au sujet de M. de Beaumont, H., conseiller communal à Maestricht et M. Heinen, de Liège, j'ai l'honneur de vous faire connaître que le premier a été nommé Chevalier de l'Ordre de la Couronne par Arrêté Royal du 4 juillet.

En ce qui concerne M. Heinen, la proposition a été transmise à la Commission de la Reconnaissance Nationale, comme objet rentrant dans ses attributions.

Veuillez agréer, mon cher Collègue, les assurances de mes sentiments dévoués.

Broqueville

De la part
de Monsieur J. Dallemagne,
Membre de la Chambre des Représentants,
35, rue Darchis,
Liège.
avec ses sentiments dévoués

Afb. 18 Schrijven d.d. 15 juli 1919 van de Belgische minister van Binnenlandse Zaken Charles de Broqueville aan een lid van de Belgische Tweede Kamer waarin hij meedeelt dat bij Koninklijk Besluit van 4 juli Hyacinthe de Beaumont was benoemd tot Ridder van de Kroonorde. Privécollectie.

teraadsverkiezingen stelde hij zich niet meer verkiesbaar.⁷² Begin juli werd hij door de Belgische regering benoemd tot Ridder in de Kroonorde (afb. 18). Omdat deze decoratie met het eerdere tegenstemmen in verband werd gebracht en het De Beaumont de reputatie bezorgd had een annexionist te zijn, had een journalist van *De Nieuwe Courant* een interview met hem. De Beaumont verklaarde slechts te hebben tegengestemd omdat Janssen had geweigerd enige dagen te wachten met het indienen van de motie, totdat antwoord was ontvangen van de Belgische regering op vragen van de Nederlandse in zake deze kwestie.

Dit laatste had te maken met de ontwikkelingen bij de Vredesconferentie in Parijs. Ook de Nederlandse regering was zich bewust van krantenberichten waarin gewag werd gemaakt van Belgische gebiedseisen en had haar zorgen over dat laatste in Parijs uitgesproken. Behalve dat het secretariaat-generaal van het Vredescongres aan de Nederlandse regering liet weten dat neutrale staten werden opgeroepen tot het bijwonen van zittingen die gewijd werden aan kwesties die hen rechtstreeks aangingen, verklaarde Van Karnebeek in de Tweede Kamer dat de regering zich tegen elke vorm van gebiedsafstand zou verzetten. Toen op 17 februari 1919 een communiqué van het Belgische ministerie van Buitenlandse Zaken verscheen, waaruit bleek dat de Belgische regering in Parijs vraagstukken aanhangig had gemaakt waarbij de Nederlandse belangen rechtstreeks waren betrokken, had de Nederlandse regering de Belgische om nadere inlichtingen gevraagd. Hoewel daarop nog geen antwoord was gekomen, informeerde Van Kamerbeek de Tweede Kamer dat de hierboven bedoelde verklaring dat de regering zich zou verzetten tegen elke vorm van gebiedsafstand, nu ook officieel aan

de grote mogendheden ter kennis werd gebracht.⁷³

Achteraf vond De Beaumont zijn tegenstemmen een onvoorzichtige en ondoordachte handeling en hij ontkende hardnekkig een annexionist te zijn. Hij was een goed Nederlander en zou zich met kracht verzetten wanneer België op onrechtmatige wijze de hand wilde leggen op enig deel van Nederland. Zou men op vriendschappelijke wijze tot overeenstemming komen dan zou hij vanuit zakelijke overwegingen overgang van een deel van Limburg kunnen goedkeuren. Hoewel de journalist van *De Nieuwe Courant* had verwacht eindelijk een ware annexionist te zullen spreken, had hij achteraf zeker niet de indruk iemand te hebben ontmoet die het 'duistere wroeten' van de Belgische regering wilde ondersteunen. Dit werd later door een aantal Maastrichtenaren aan hem bevestigd.⁷⁴

Terwijl De Beaumont door de *Limburger Koerier* werd neergezet als een paria, werd hij in België gevierd als een *un homme de cœur*, een man met hart.⁷⁵ Behalve dat hij tijdens de oorlog een Belgische keukenmeid werk bood en een vluchtelingetje in huis nam, had hij zich breder ingespannen voor Belgische vluchtelingen en krijgsgevangenen (afb. 19 en 20). Zo had hij als tussenpersoon gefungeerd voor uitwisseling van correspondentie tussen Belgische soldaten en hun families en had hij hen geld geleend. Uit erkentelijkheid werd hij door de Belgische regering gedecoreerd. Tijdens een banket in het Belgische Huy werd hij gehuldigd samen met ene Joseph Heinen, eigenaar van een café in Luik, met wie hij had samengewerkt. In zijn dankwoord sprak hij de wens uit dat de Belgische en Nederlandse regering het eens konden worden. Wat de uitkomst van de besprekingen ook mochten zijn, één ding bleef

72 LK, 3 maart 1919, blad 2, k1. Voor kieslijst zie: LK, 9 april 1919, blad 3, k.2.

73 Aanhangsel Tweede Kamer 1918-1919 nummer 230. HTK 1918-1919, 18 feb. 1919, 1431.

74 *De Nieuwe Courant*, 27 aug. 1919, p.5, k.2.

75 LK, 13 aug. 1919, blad 2, k.3. *Journal de Huy*, 28 aug. 1919.

Afb. 19 De terugkeer van Belgische vluchtelingen had ook gevolgen voor de arbeidsmarkt; zelfs op microniveau. *Limburger Koerier*, 28 nov. 1918, eerste blad, pag. 4, kol. 4.

over: de broederlijke genegenheid die de Maastrichtenaars voor de Belgen koesterden; dit ondanks de echt duivelse inspanningen van bepaalde journalisten die echter niets Maastrichts hadden. Hij wenste de toehoorders vrede en geluk en eindigde zijn toespraak met de woorden: *Vive la Belgique!*

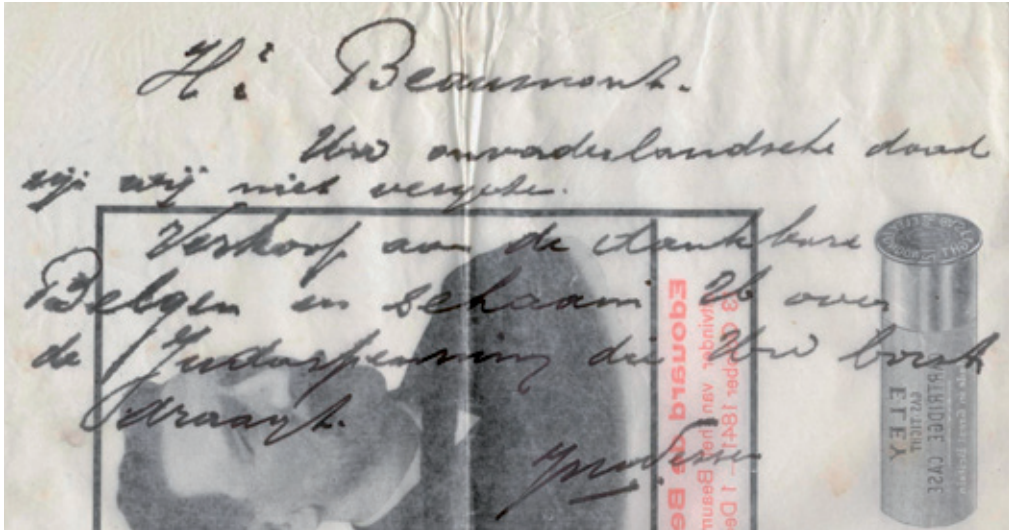
De uitwijding over De Beaumonts 'verdiens-ten' lokte een felle reactie uit bij de *Limburger Koerier*. Het tijdens de oorlog overbrengen van Belgische correspondentie vanuit Maastricht naar bezet gebied strookte niet met de Nederlandse neutraliteit omdat er vooral spionnenberichten werden overgebracht. De hoofdredacteur Jac. van Term voelde zich persoonlijk aangesproken en richtte zich in een open brief tot De Beaumont. De geboren Haarlemmer onderstreepte uit vrije keuze Maastrichtenaar en Limburger te zijn. Wat had De Beaumont gedaan dat hem het recht gaf zich als Maastrichtenaar voor te doen? Hij had in de gemeenteraad gestemd tegen het gevoelen van bijna alle Maastrichtenaars die hij vertegen-

Afb. 20 Arsène Giquet, 11 jaar. Belgisch vluchtelingetje opgenomen door de familie De Beaumont-Hoeberechts. Privécollectie.

woordigde. Bovendien had hij brieven gesmokkeld; ook die van spionnen die niet enkel tegen Duitsland, maar ook tegen Nederland samenzweerden.⁷⁶ Hierop nam het Belgische blad *La Libre Belgique* het op voor hun *ami de la Belgique*. De *Limburger Koerier* werd neergesabeld als een fanatiek pro-Duits blad en *La Libre Belgique* stak de draak met de verontwaardiging over De Beaumonts daden. Als De Beaumont, in plaats van België brieven te sturen, de Duitsers grind

⁷⁶ LK, 5 sept. 1919, blad 1, k1. LK, 6 sept. 1919, blad 2, k1.

Afb. 21 Ook buiten de media werd De Beaumont fel bekritiseerd: 'Hr. Beaumont, Uw onvaderlandse daad zijn wij niet vergeten. Verkoop aan de dankbare Belgen en schaam u over de Judaspenning die Uw borst draagt'. Geschreven op pakpapier van de in 1919 door hem opgerichte vennootschap 'Wapenfabrikant Edouard de Beaumont Maastricht'. Privécollectie.

voor hun loopgraven had gestuurd, zou hij de neutraliteit zeker niet hebben geschonden.⁷⁷

Een Nederlander met een on-Nederlandse naam tot ridder der Belgische Kroon te benoemen, en daarmee een daad te huldigen die van landverraad niet ver verwijderd was, was volgens *Het Nieuws van de Dag* een van de meest ongegeneerde uitingen die de Belgische regering kon kiezen om haar gevoelens te uiten ten aanzien van Nederland.⁷⁸ Om buitenlandse onderscheidingen te mogen dragen, was toestemming van de Kroon nodig. Diverse Nederlandse media vonden dat de regering een onderzoek naar De Beaumont moest instellen en dat indien hij een verzoek zou indienen om deze onderscheiding te mogen dragen, hierop

afwijzend beschikt diende te worden.⁷⁹ In 1921 kreeg hij echter formeel toestemming zijn Belgische onderscheiding te mogen aannemen (afb. 21).⁸⁰ Dat dit zolang had geduurd, was niet omdat de regering zich lang zou hebben beraden, maar omdat De Beaumont, naar eigen zeggen, het verzoek pas medio maart 1921 had ingediend.⁸¹

Toen in 1925 onder toezicht van onder andere Mrg. Henri Poels en Leopold van Oppen in Heerlen het monument van de *Souvenir Belge* werd onthuld om de nagedachtenis levend te houden aan overleden Belgische soldaten die gedurende de oorlog in Heerlen in de kolenmijnen hadden gewerkt, was ook De Beaumont daarbij aanwezig (afb. 22). Hij was door het

77 *La Libre Belgique*, 9 sept. 1919, blad 2, k.1.

78 *Het Nieuws van den Dag*, 13 sept. 1919, ochtendblad, blad 1, k.1.

79 O.a. *De Tijd*, 13 sept. 1919, blad 1, k.4.

80 KB 6 april 1921 nr. 33, NA, Inventaris van het archief van de Kanselarij der Nederlandse Orden, 1815-1994, inv. nr. 89oED.8 89oED4 Bestandsnaam 00007144.PDF.

81 *Bv. Algemeen Handelsblad*, avondblad, blad 1, k.2. *Nieuwe Haarlemsche courant*, 12 mei 1921, blad 3, k.3. *Het nieuws van den dag*, 13 mei 1921, avondblad, blad 2, k.1.

Afb. 22 *Souvenir Belge*, begraafplaats Akerstraat te Heerlen. Foto van de auteur.

organiserend comité speciaal uitgenodigd om de plichtigheid bij te wonen. Naar het *Limburgs Dagblad* had vernomen, was hij een van de eersten die, wegens buitengewoon menslievend hulpbetoon aan Belgische vluchtelingen, benoemd was tot Ridder in de Kroonorde.⁸² Hyacinthe overleed in 1928 in Luik.

Slotopmerkingen

Voor de media in binnen- en buitenland was het Belgisch annexionisme een dankbaar onderwerp om over te berichten. Zowel om pro- of anti-annexionistische gevoelens te uiten als voor het verspreiden van vage verhalen en geruchten. Soms liep dit ook uit de hand. Toen duidelijk werd dat het Luikse mannenkoor La Légia in Maastricht een liefdadigheidsconcert

zou geven uit dank voor de opvang van Belgische vluchtelingen gedurende de oorlog, werd dat door de *Limburger Koerier* uitgelegd als Belgische propaganda. Opgehitst door een leraar in diezelfde krant waren het vooral leerlingen van de HBS die op 13 februari 1919 voor ongeregelde heden in de stad zorgden.⁸³

Behalve dat de katholieke kerk met de *Katholieke Illustratie* reeds een tijdschrift had waarin ze haar mening kon verkondigen, spraken priesters bij demonstraties de massa toe (afb. 23). Argumenten voor de sterk pro-Nederlandse houding van de katholieke kerk zijn te vinden in een open brief van de aartsbischop en de bisschoppen van Nederland 'Aan de hun toevertrouwde Geloovigen Zaligheid in den Heer', van 10 december 1918. Hierin werd gewaarschuwd voor het socialisme en het nog gevaarlijker anarchisme en werd het katholieken verboden om lid te zijn van dergelijke verenigingen, of deze metterdaad te steunen.⁸⁴ Uit politiek oogpunt bekeken, zou bij inlijving van Limburg bij België het Limburgse katholieke electoraat verloren zijn gegaan. Daarmee zou de katholieke kerk in Nederland zeker aan invloed hebben ingeboet in het politieke krachtenspel van die tijd.

Wat mogen we nu opmerken over de in de inleiding van dit artikel gestelde vragen? Vooraf moet worden opgemerkt dat de stelling van De Waele dat in Maastricht vooral grootindus-

► **Afb. 23** Voormannen van de anti-annexionistische beweging in Limburg. Boven: Mgr. Henri Poels en kapelaan Jos. Krijn. Midden: Johan Graafland (secretaris v.h. provinciaal comité 'Limburg bij Nederland') en Edmond Jaspar (voorzitter v.h. comité 'Maastricht bij Nederland!'). Onder: Frans Janssen (voorzitter v.h. prov. comité 'Limburg bij Nederland') en Gaspar Testa (secr.-penningmeester van datzelfde comité). *De Katholieke Illustratie*, 30 aug. 1919.

⁸² *Limburgs Dagblad*, 4 mei 1925, blad 2, k.1.

⁸³ *LK*, 11 feb. 1919, blad 2, p.1, k.4. *Gemeenteblad van Maastricht* 1919 nr. 4, notulen raadsvergadering 25 feb. 1919.

⁸⁴ Zie: *De Zuidwillemsvaart*, 24 dec. 1918, blad 1, p.1, k.1.

KATHOLIEKE ILLUSTRATIE

· UITGAVE N.V. DRUKKERIJ DE SPAARNESTAD ··· NASSAULAAN 49, HAARLEM ·

Mgr. Dr. H. A. POELS,
de groote sociale werker in de mijntreek

Dr. JOS. KRIEN
die te woord en schrift het aaneenloosche bevelijst

Jhr. J. GRAAFLAND,
een der voormannen der zacht aaneenloosche partij

„TROW“

Nog is te politieke loch betrokke,
Nog haange donderkóp in 't Zuid'
Die grommentere samschokke,
Us dreigend mèt hun dól geluid ...
Gein' noed! Ze zólle wel verdwijne,
Veurdát zé good zien oetgeraas;
d' Oranje-zon zal blieve sijne
Op aajt Mastreech aon Holland's Maos.
Veer zólle ze vaneln doen sjákre
Door 't trille van eus jubelleed,
Tottat ten horizon zal kíkkée
En daveré van 'euze kreet:
Trouw aon eus Limburgse landouwe,
Aon Holland'trouw, in vrlág en noed,
Trouw aon 't Wilhelmus van Nassouwe,
En trouw aon God tet in den doed!

Nog toete dèks te dissonante
Van vroigeleers 'j us in de oer,
Nog sijk 'j te leuge hóltrawante
In Limburg rond van Geul tot Roer,
Nog zeuke deep-miskinde gelster
Hun gif te kaulé op eus land,
En woort hun de verleding meister,
Te zéje twiedrach, misverstand ...
Hun steuke zólver 'j hun vergeve,
Mer et vergeste doen var neet,
En klinké zal hun hiel hun leve
Eus wachwoord, euze forse kreet:
Trouw aon eus Limburgse landouwe,
Aon Holland'trouw, in vrlág en noed,
Trouw aon 't Wilhelmus van Nassouwe,
En trouw aon God tet in den doed!

Mr. E. J. H. JASPAR

1) Nulken. 2) Stout. 3) Zullen wj.

Mr. E. J. H. JASPAR,
Voorz v.h. anti-aoneenloosche comité, Mastreech

Mr. F. JANSSEN,
Voorz v. h. Prov. comité „Limburg bij Nederland“

Jhr. Mr. G. TESTA,
Best. v. h. Prov. comité „Limburg bij Nederland“

Afb. 24 Jules Schaepekens van Riepst. Historisch Centrum Limburg, fotocollectie GAM, inv. nr. 19354.

triëlen voorstanders waren van annexatie een feitelijke grondslag mist.⁸⁵ Ook zien we dat De Waele personen niet goed plaatst. Zo zou Jules Schaepekens van Riepst (afb. 24) in februari 1919 bij het bezoek van het mannenkoor La Légia aan Maastricht een penning hebben aangenomen.⁸⁶ Dat was evenwel zijn vader Servais Schaepekens van Riepst (1844-1925), die toen wethouder van Maastricht was.⁸⁷ Daarnaast gaat De Waele de fout in als zij stelt dat Henri van Groenendael een Maastrichtenaar was die

in Luik rechten studeerde en wiens zijn huis in Maastricht met stenen werd bekogeld tijdens rellen die naar aanleiding van de komst van La Légia uitbraken.⁸⁸ Van Groenendael kwam immers uit Nunhem, studeerde aan de Rijksuniversiteit Utrecht en woonde in Sittard op het moment waarop La Légia in Maastricht een concert gaf. Ook het gegeven dat De Waele in drie publicaties drie verschillende lezingen geeft van Limburgers die in Parijs voor een referendum zouden hebben gepleit, komt de geloofwaardigheid niet ten goede.

Uit de hierboven vermelde discussies over de aanwezigheid van Van Groenendael op 20 juni 1919 in Brussel blijkt bovendien dat er geen enkele aanwijzing is dat hij daarbij door anderen zou zijn vergezeld. De stelling van Verbeet dat op 20 juni 1919 naast Van Groenendael nog meerdere Limburgers door de Franse gezant in Brussel zouden zijn ontvangen is hiermee ontkracht. Tenslotte zijn de hier vermelde rapporten van de Inlichtingendienst Maastricht en rijksveldwachter-rechercheur Max Cappel gebaseerd op van-horen-zeggen. Je kunt ze derhalve ook duiden als roddel en achterklap.

Hoewel het niet geheel is uit te sluiten dat los van Van Groenendael ook andere Limburgers in Parijs en Brussel zouden hebben gepleit voor een referendum is het moeilijk voorstelbaar dat iemand als kolonel House, de topadviseur van de Amerikaanse president Woodrow Wilson, tijd zou hebben vrijgemaakt om met een drietal kleinere Maastrichtse bierbrouwers over de annexatie van Limburg door België te praten. Mochten deze bezoeken toch hebben plaatsgevonden, dan kunnen we ons de vraag stellen waarom deze dan niet in de publi-

85 Eddy de Beaumont, 'De Maastrichtse industriëlen en het Belgische annexionisme in de jaren 1918-1919', in: *SHCL Jaarboek 2023*, 110-141.

86 De Waele, *Naar een groter België!*, 679.

87 *Gemeentebld van Maastricht* 1919 nr. 4, notulen raadsvergadering 25 feb. 1919. Jules Schaepekens van Riepst trad in 1927 overigens wel als Belgisch-gezinde naar voren, maar dit valt buiten het bestek van dit artikel. Zie: *Het Vaderland*, 25 nov. 1927, avondblad C. LK, 2 dec. 1927, eerste blad, k3. *Algemeen Handelsblad*, 3 dec. 1927, avondblad, k2. *De Zuid Willemsvaart*, 5 dec. 1927, p1k4.

88 De Waele, *Naar een groter België!*, 676 en 687.

MAISON MILITAIRE
DU ROI.

Le 17 Septembre 1919

Monneur le Chevalier

J'ai l'honneur de vous accuser la réception de la lettre que vous avez adressée le 5 Septembre 1919 à Monneur le Grand Maréchal de la Cour et par laquelle vous exprimez le désir d'obtenir une audience du Roi.

Je ne manquerai pas, Monneur, de placer cette demande sous les yeux de Sa Majesté.

Veuillez recevoir, je vous prie, Monneur, l'assurance de ma considération très distinguée

L'Aide de Camp du Roi

DE SEMAINE,

p.o. Coffin & since
Dejars

Monneur le Chevalier Hyacinthe de Beaumont
à Neerstucht

N° 148.

Afb. 25 Schrijven d.d. 17 sept. 1919 van de Aide de Camp van de Belgische koning Albert I aan Hyacinthe de Beaumont waarin hij hem informeert zijn verzoek om een audiëntie onder de aandacht van de koning te brengen. Privécollectie.

citeit zijn gekomen. Want hoe meer mensen ergens bij betrokken zijn, hoe groter de kans dat zaken publiek worden. Diplomaten zamen, net als journalisten, informatie in. Ze informeerden elkaar en hun regeringen. Een schrijven van de Belgische gezant in 's-Gravenhage aan zijn minister van Buitenlandse Zaken waarin hij de laatste in kennis stelde van de huiszoeking die bij Van Groenendael was gedaan, is daar een voorbeeld van.⁸⁹

We weten nu waarom Van Groenendael, Hustinx, Gilissen en De Beaumont zo negatief in het nieuws waren. Of alle vier daadwerkelijk ook annexionisten waren, is moeilijk te zeggen. Want er is een verschil tussen het hebben van een pro-Belgische houding en het zijn van annexionist. Zeker zo interessant is de commotie die zij in de media en op straat veroorzaakten. Misschien mag wel worden gesteld dat de Nederlandse regering bij haar inspanningen om de Belgische eisen op de vredesconferentie van Parijs te pareren baat heeft gehad van het gegeven dat er een paar Limburgers waren die zorgden voor een extra impuls van de toch al felle reacties van anti-annexionisten op deze eisen. De commotie overziend mogen we stellen dat een mogelijk referendum over de aansluiting van Limburg bij België bij voorbaat zinloos zou zijn geweest.

Of mijn overgrootvader Hyacinthe de Beaumont zich in Brussel in gezelschap van Gilissen en Eberhard heeft misdragen, weet ik niet. Wel weet ik dat hij in september 1919 de Belgische koning Albert I om audiëntie vroeg (afb. 25). Met welk doel hij de koning wilde spreken en of hem die audiëntie ook is verleend, is mij onbekend.

Bibliografie

- Aalberse, P.J.M. e.a., *Dr. Nolens*, Utrecht 1927.
- Beaumont, Eddy de, 'De Maastrichtse industriëlen en het Belgische annexionisme in de jaren 1918-1919', in: *SHCL Jaarboek 2023*, 110-141.
- Delaune, Anne-Marie, Alexander van Groenendael, *Un mariage Limbourgeois et Wallon au début du XXe siècle: Henri van Groenendael 1874-1944 Limbourgeois, Albine Marsigny 1883-1966 Wallone*, [Limoges] 2019.
- Engelen, F.H.G., 'Strijd om bruinkoolconcessies in het Land van Zwentibold', in: *Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold*, Sittard 1986 144-156.
- Goltstein, Jos, 'Het ontstaan van het Limburgs chauvinisme in Sittard', in: *SHCL Jaarboek 1986* 1-77.
- Gribling, J.P., *Willem Hubert Nolens, 1860-1931: uit het leven van een priester-staatsman*, Assen 1978.
- Linssen, G.C.P., 'De oprichting van de Limburgse werkgeversvereniging', in: *SHCL Jaarboek 1973* 55-83.
- Verbeet, G.J.B., *1914-1918 moeilijke jaren voor de beide Limburgen*, Maastricht 2014.
- Waele, M. De, 'De Belgische annexionistische Campagne in Nederlands Limburg', in: *Acta colloquium over de Geschiedenis van de Belgische-Nederlandse Betrekkingen tussen 1815 en 1945*, Gent 1982, 353-395.
- Waele, Maria De, *Naar een groter België!*, proefschrift Universiteit van Gent 1989.
- Waele, Maria De, 'Pierre Nothomb, het Comité de Politique Nationale en de Belgische annexionistische campagne tijdens en na de Eerste Wereldoorlog', in: *SHCL Jaarboek 2015*, 116-147.

---

89 Gezant aan minister, 13 dec. 1918, *RGP*, 3.8.2. 1917-1919 - GS 146, 1130.

ABSTRACT

Belgian-minded Limburgers in the years 1918-1919: traitors!

Already during the First World War the Belgian government developed plans to annex parts of the Netherlands after the war, such as the province of Limburg. Some sources claim that several Limburgers were received by American and French top officials in Paris and Brussels to talk about a referendum on the matter in Limburg. This however is doubtful.

In the media and on the street people who were suspected of supporting the Belgian goals rapidly were branded as annexionists and even as traitors. The most eye-catching in Limburg were Henri van Groenendael, member of the House of Representatives of The Netherlands, Ferdinand Hustinx, editor of the magazine *De Kronijk* in the town of Valkenburg, the brewer Nicolaas Gilissen from Sint Pieter and the Maastricht wine merchant Hyacinthe de Beaumont. Why were they so criticized? Four apparently unrelated stories that contribute to the picture of a period in which it was up to the Dutch government to parry Belgian demands at the Peace Conference in Paris in 1919. Bottom line you might argue that the Dutch government even benefited from the fact that there were a few countrymen who gave an extra impulse to the already fierce reactions from anti-annexionists to these demands. Moreover, this underlined that a possible referendum on the matter in Limburg would be futile from the start.